

Rapport över inspektion av arkivtjänsten vid Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) i Ursvik den 1-2 december 2003.

1. Sammanfattning och Krigsarkivets synpunkter och yrkanden.

Krigsarkivet har under en av FOI väl förberedd inspektion getts möjlighet att studera arkivtjänsten vid FOI Ursvik. Det sammantagna intrycket är att ordningen vid registratörexpeditionen är mycket god och att hanteringen av allmänna handlingar knappast ger anledning till synpunkter eller anmärkningar. Beträffande arkivtjänsten i sin helhet finns förvisso en del brister – vilka uppräknas nedan – men då FOI nyligen har förstärkt arkivfunktionen med en arkivariebefattning finns anledning att se framtiden an med tillförsikt. Arkivförteckningar är under färdigställande för de upphörda myndigheterna Försvarets forskningsanstalt (FOA) och Flygtekniska försöksanstalten (FFA).

Åtgärder att vidtaga:

- FOI skall **före den 1 maj 2004** till Krigsarkivet inge en förteckning över i Ursvik före-kommande ADB-system – såväl administrativa/verksgemensamma som avdelningsspecifika - samt redovisa sin strategi för dokumentation och arkivering av dessa system (avsnitt 4).
- FOI skall – vilket framgår av inspektionsrapporten avseende avdelningen för NBC-skydd i Umeå den 7 oktober 2003 – **snarast upprätta en arkivbeskrivning** för myndigheten och insända den till Krigsarkivet för kännedom.
- I avsnitt 8 konstateras att det är angeläget att rutiner för hantering av **projekthandlingar** utarbetas. Krigsarkivet återkommer därför till det krav som formulerades i rapporten över inspektionen av avdelningen för NBC-skydd i Umeå den 7 oktober 2003, nämligen att FOI före den 1 februari 2004 skall redovisa en handlingsplan för hur projekthandlingar vid myndigheten skall inventeras, registreras och bevaras eller gallras.
- Ragnar Thoréns arkiv samt ritningssamlingen på reproavdelningen bör så snart som möjligt ordnas på sätt som anges i avsnitten 6 och 7.
- FOI bör utreda hur de bevarandehandlingar som återfinns i personalenhetens närarkiv kan ges en säkrare förvaring (avsnitt 10).
- FOI bör förvissa sig om huruvida handlingar publicerade på det interna nätet bevaras på annat sätt (papper/motsvarande) eller om särskilda åtgärder för långtidslagring behöver vidtas (avsnitt 9).

2. FOI och Förvaltningsavdelningen.

FOI tillkom den 1 januari 2001 genom en sammanslagning av FOA och FFA. Verksamheten är förlagd till Stockholm (Ursvik, Bromma och Grindsjön), Linköping och Umeå. I Ursvik finns framför allt avdelningen för systemteknik, som tidigare tillhört FOA. Inspektioner av FOI:s verksamhet har tidigare gjorts i Bromma (avdelningen för flygteknik) den 6 februari 2003 (dnr 202-2002/2536) och i Umeå (NBC-skydd) den 7 oktober 2003 (dnr 232-2003/1986). Verksamheten i Ursvik inspekterades senast i mars 1999 (dnr 303-1999-43).

Avdelningschefen NN berättade att Förvaltningsavdelningen för närvarande sysselsätter 206 personer och inrymmer förvaltningsgemensamma enheter för bl.a. ekonomi, personal, IT, dokumentation och fastigheter. Informationsenheten försvinner vid årsskiftet, samtidigt som SÄK (säkerhetsenheten) ersätter USB (Underhåll, Säkerhet och Beredskap) och ett par enheter tillkommer. NN redogjorde vidare något för framtidsvisioner såsom outsourcing, införande av nya system och samordning av rutiner. Eventuella brister i arkiveringen av personalinformation och broschyrer m.m. berördes också (se vidare avsnitt 9).

3. Ekonomienheten.

Agresso används sedan år 2001; information finns även kvar i de äldre ekonomisystemen FS Lokal och Copernicus (använt av nu upphörda FFA). I ett närarkiv förvaras räkenskaps-handlingar från år 2002. För anbud gäller att de registreras i diariet. Gallring av inköpshandlingar regleras av KrA-MS 1993:6, som dock formellt gäller för den upphörda myndigheten FOA.

Det diskuterades hur årets transaktioner skall bevaras. Det finns numera inget som hindrar att arkivering sker digitalt, på CD-skiva eller liknande, givetvis under förutsättning att myndigheten garanterar full läsbarhet under bevarandetiden. För material som skall bevaras för all framtid krävs att Riksarkivets föreskrifter (RA-FS 2003:1-3) om dokumentation och godkända format följs. För ett digitalt bevarande av räkenskapshandlingar talar flera omständigheter, både utrymmes- och kostnadsskäl och möjligheten att bevara sök- och sammanställningsmöjligheter. Under 2004 väntas ett förslag från Riksarkivet om bevarande och gallring av räkenskapshandlingar, vilket så småningom skall ersätta nuvarande RA-FS 2000:2.

4. IT-enheten.

IT-enheten består av 28 personer fördelade på de olika orterna. Vi diskuterade företrädesvis möjligheten att upprätta systembeskrivningar för FOI:s ADB-system. Nyare förteckningar över ADB-system saknas, men NN trodde att IT-avdelningen i Stockholm kan upprätta systembeskrivningar för de verksgemensamma systemen. Ett par saker är därvid värda att beakta: att även om översiktliga systembeskrivningar alltid bör vara offentliga kan en *sammanställning* av samtliga ADB-system komma att betraktas som hemlig, och att vissa av de system som används för beräkningar m.m. inte nödvändigtvis innehåller några allmänna handlingar. Närmare anvisningar för redovisning av ADB-system återfinns i Arkiv F 2002 ss 24, 28ff och 84f.

FOI tänker införskaffa Datawarehouse för att kunna sammanställa data från olika databaser. Data som lagras och sammanställningar som görs blir där allmänna handlingar och kräver en gallringsföreskrift. Detsamma gäller de äldre system som inom den närmaste tiden tas ur drift. Avseende diariet (ELSA) vill FOI bevara informationen digitalt. Möjligheterna till detta bör undersökas, varför det rekommenderas att FOI till Krigsarkivet insänder en formatbeskrivning (som bygger på en XML-liknande taggning).

5. Registraturen.

I Ursvik arbetar två stycken registratorer, NN och NN, i Bromma ytterligare en registrator. Posten inkommer till Ursvik, och den slutliga arkiveringen sker också alltid där. I Bromma lottas de inkommande ärenden som skall handläggas och registreras på avdelningen och registreras utgående skrivelser tillhöriga Brommaärendena. FOI:s handläggare får endast kopior. FOI har diarieföringssystemet ELSA/TRIP och tillämpar ärenderegistrering. En instruktion för diarieföring av öppna och hemliga allmänna handlingar har upprättats.

Under åren 1994-2000 skedde registrering på varje ort (Umeå, Linköping, Stockholm), därefter finns en enda nummerserie men med markering av handläggande ort. Arkivhandlingarna förtecknas dock i tre olika serier, under det att registren till diarierna är samsorterade. Uttag av FOA:s diarium för nämnda tidsperiod har ännu inte gjorts.

6. Arkivlokaler.

NN berättade att frågan om vilka arkivlokaler FOI kommer att ha i framtiden skall lösas under våren 2004. För tillfället finns endast önskemål om leverans av kvalificerat hemligt material till Krigsarkivet. Inför en sådan leverans är det önskvärt att FOI först undersöker huruvida handlingar kan omklassas till

hemlig eller öppen status.

I registratorsexpeditionens närarkiv finns FOI:s diarieförda handlingar från år 2001 och framåt (ca 8 hm), diarium för hemliga handlingar, register över det hemliga bokförrådet, överexemplar av rapporter samt interna hyresavtal. Om FOI anser att de sistnämnda inte skall bevaras för framtiden, bör myndigheten föreslå en lämplig gallringsfrist. Närarkivet för ekonomihandlingar rymmer verifikationer och annat tioårsmaterial. Vid föregående inspektion konstaterades fuktproblem, men dessa har nu åtgärdats. Med sin trädörr är det dock ingen idealisk arkivlokal.

Centralarkivet för *öppna handlingar* gav intryck av att ha en relativt hög temperatur och luftfuktighet. Det är viktigt att FOI genom regelbundna mätningar kontrollerar att tillåtna värden inte överskrids (se RA-FS 1997:3). Lokalens vattenledningar har försetts med ränna. Samtliga arkivförteckningar förvaras i arkivlokalen. För perioden 1974-1994 finns separata förteckningar för avdelningarna (FOA 1, FOA 2 etc.), för 1994-2000 en enda förteckning. Handlingar för tiden fram till 1994 har arkiverats, men ännu återstår delar av diarium att skriva ut (kategoriregistret). Handlingarna förvaras i god ordning. Utrymme har avsatts för den nya myndighetens arkivhandlingar. Till att börja med förtecknas diariumhandlingarna som tidigare under F 1 a, F 1 b och F 1 c, men på sikt kan det bli så att ortsuppdelningen försvinner.

I lokalen finns också:

- NSF, Nämnden för strategisk försvarsforskning (två volymer),
- Utredningen Ny försvarsmyndighet,
- Personalhandlingar 1994-2000 i personnummerordning.

Det *hemliga arkivet* är relativt fullt då någon leverans till arkivmyndigheten aldrig har skett. FOI:s hemliga handlingar kommer därför att placeras i en annan lämplig arkivlokal. I lokalen finns även följande arkivbildare:

- Kemiska institutionen i Lund 1920-1937,
- FKA, Försvarsväsendets Kemiska Anstalt 1920-1937,
- MFI, Militärfysiska Institutet 1941-1951,
- FFN, Försvarets Forskningsnämnd 1943-1945,
- MPI, Militärpsykologiska Institutet 1955-1974,
- FMFD, Försvarsmedicinska Forskningsdelegationen 1963-1974.

I *arkivet för rapporter* finns förutom överex av FOI:s och FOA:s rapportserier, inklusive s.k. Memo som är en ny typ av rapport som inte kvalitetsgranskas lika hårt som de ordinarie rapporterna, även kommandörkapten Ragnar Thoréns arkiv. Detta arkiv förvaras i kopieringspapperskartonger och omfattar fyra-fem hyllmeter. Endast en av kartongerna innehåller handlingar, de övriga glasplåtar samt en slags gravyrliknande plåtar. Handlingarna har i regel diarieförts på Marinförvaltningen på 1930- och 40-talen och är ofta avskrifter. Ett fåtal av handlingarna är hemliga. FOI bör se till att gå igenom Thoréns arkiv och förteckna det som skall bevaras för framtiden.

7. Ritningar.

Inne på reproavdelningen finns en ritningssamling förvarad i sex stycken ritningsskåp och två säkerhetsskåp. Ritningarna är både original och kopior och föreställer all möjlig materiel som tillverkats för olika experiment. De kommer från olika avdelningar inom FOA och äldre organisationer som MFI och är samtliga numrerade genom påskrift eller lösa lappar. Säkerhetsskåpen kunde inte öppnas vid inspektionen, men skall enligt uppgift innehålla (f.d.?) hemliga ritningar samt register över öppna ritningar. Skåpen uppges emellertid kunna öppnas av säkerhetsenheten. Ingen återsökning sker i materialet nu, varför det kan antas att ritningarna inte heller kommer att vara intressanta för framtida forskning. FOI bör emellertid förvissa sig om detta och därefter upprätta ett förslag till gallringsföreskrift för ritningssamlingen.

8. Avdelningen för systemteknik.

Avdelningen sysselsätter 140 personer och dominerar verksamheten i Ursvik. Från årsskiftet 2004 finns sex institutioner: flygautonoma system, systemmodellering, kärnvapenfrågor samt tre stycken institutioner för undervattensexperiment från gamla FOA 2. Försvarsmakten är den viktigaste uppdragsgivaren, följd av Försvarets materielverk, Försvarsdepartementet, Utrikesdepartementet och försvarsindustrin. Försöksstationer finns bl.a. i Djupviken, i Värmland och på Spetsbergen.

Vi diskuterade hur avdelningens och FOI:s projekt/uppdrag registreras och dokumenteras. In- och utgående korrespondens diarieförs, dock med ett frågetecken för e-postmeddelanden. Varje medarbetare har sitt privata pärmsystem, men samtliga bör kunna använda sig av den projektpärm som togs fram under ISO 9001-arbetet (kvalitetsledning). Alla handlingar i projektpärmarna skall inte arkiveras, då det ofta rör sig om kopior och bakgrundsmaterial. En omfattande utrensning av mindre värdefulla dokument måste alltså föregå arkivering. Det är angeläget att rutiner för hantering av projekthandlingar utarbetas. NN pekade vidare på behovet av utbildning och menade att den introduktionsutbildning som handläggarna genomgår inte är tillräcklig.

9. Dokumentationsenheten och FOI:s intranät.

NN redogjorde för enhetens verksamhet som innefattar bl.a. bibliotek, repro, internet och intranät, rapportadministration och utställningar. Särskilt diskuterades det interna nätet. Rapporter som är publicerade där finns även i pappersform; likaså finns alla beslut dokumenterade. Den personalinformation som ligger på nätet innehåller uppgifter av så övergående betydelse att den inte anses behöva bevaras för framtiden, och gallring kan i detta fall ske genom ett tillämpningsbeslut till RA-FS 1997:6. Enligt Krigsarkivets mening behöver den information som finns på FOI:s intranät i sin helhet bli föremål för en gallringsutredning. Eventuella handlingar som inte publiceras på annat sätt och som bidrar till förståelsen av verksamheten bör naturligtvis bevaras.

Det var vid inspektionen oklart om material bevarats vid den informationsenhet som nu upphör. Nytagna fotografier saknas då de numera beställs från externa fotografer, och sannolikt saknas även äldre fotografiskt material. FOI bör förvissa sig om att så är fallet. Det är vidare osäkert huruvida utställningar har dokumenterats.

10. Personalenheten och löneadministration.

I ett närarkiv förvaras aktuella personakter för FOI i Ursvik (övriga finns på respektive ort). Avslutade akter levereras till centralarkivet, där de sorteras om i personnummerordning. Rehabutredningar och sjukintyg finns i ett brandsäkert skåp. De spontanansökningar som inkommer via databassystemet HASP är gallringsbara enligt RA-MS 2002:56. I lokalen finns även tjänstematriklar i personnummerordning för hela myndigheten, en serie som nu har upphört men som skall bevaras. Beträffande en likaledes upphörd serie med personuppgifter – s.k. gröningar – vilka tillkommit i samband med anställningsintervjuerna, får FOI ta ställning till om de behöver bevaras för framtiden. Årsjournaler från Palassosystemet skall bevaras enligt RA-MS 2000:42.

Om detta närarkiv bör sägas att det på intet sätt uppfyller de krav på skydd mot brand m.m. som ställs i RA-FS 1997:3. Med tanke på att här förvaras bevarandehandlingar av stort värde inte minst för framtida pensionsuträkningar, uppmanas FOI att undersöka möjligheten att ge handlingarna en säkrare förvaring.

I ett annat närarkiv förvaras gallringsbara räkenskapshandlingar – lönehandlingar, reseräkningar m.m. – med en gallringsfrist på fem eller tio år. Den aktuella fristen är angiven på volymerna vilket är utmärkt. Inte heller denna är en godkänd arkivlokal.